

WORKING PAPER č. 15/2006

Ekonomická svoboda a konkurenční schopnost české ekonomiky

Jan Jonáš

Červen 2006

Řada studií Working Papers Centra výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky je vydávána s podporou projektu MŠMT výzkumná centra 1M0524.

ISSN 1801-4496

Vedoucí: prof. Ing. Antonín Slaný, CSc., Lipová 41a, 602 00 Brno,
e-mail: slany@econ.muni.cz, tel.: +420 549491111

EKONOMICKÁ SVOBODA A KONKUREČNÍ SCHOPNOST ČESKÉ EKONOMIKY

Abstract:

This paper focuses on economic freedom and its relation to competitiveness in the sense of possibilities of economic growth. It starts with description of the initial state of institution in economy after the collapse of communist regime. The main part analyses the development of institutional environment and state inferences in Czech Republic during 1990–2005. The classification of economic freedom and the structure of this paper are made according to Fraser Institute and its “Economic freedom of the world” index. Also the second index from Heritage Foundation is added. Paper however discusses rather qualitative aspects of economic freedom than the development of index alone.

Abstrakt:

Příspěvek se soustředí na vztah ekonomické svobody a konkurenční schopnosti ve smyslu možnosti dosahování ekonomického růstu. V první části je provedena deskripce počátečního institucionálního stavu, v jakém se ekonomika nacházela po pádu komunistického režimu. Hlavní část analyzuje vývoj institucionálního prostředí a státních zásahů v ČR během období 1990–2005. Klasifikace ekonomické svobody a zároveň struktura tohoto příspěvku je provedena podle Fraserova Institutu a jeho indexu Ekonomická svoboda světa. Věnujeme se rovněž druhému indexu od Heritage Foundations. Příspěvek si však všímá spíše kvalitativních aspektů ekonomické svobody než indexů samotných.

Recenzoval:

Ing. Zdeněk Tomeš, Ph.D.

1. CÍL A VAZBA

Vztahu svobody a výkonnosti ekonomiky se ekonomové věnují již od dob Adama Smitha. Ekonomickou svobodu můžeme široce chápat jako volnost osobní volby při ochraně vlastnických práv. V negativním vymezení se jedná v podstatě o absenci státních zásahů, o kterých předpokládáme, že mají negativní vliv na hospodářský růst.¹ Tím, že vytváří prostor pro vzájemné dobrovolné interakce jednotlivých účastníků trhu, je ekonomická svoboda významným faktorem pro možnost hospodářského růstu založeném na prospěchu účastníků směny.² Hospodářský růst vychází od jednotlivců, od jejich snahy odstranit nesnáze a zvýšit tak vlastní blahobyť. Čím větší je tedy svoboda jednotlivců, tím větší prostor mají pro své jednání a tím větší možnost dosahovat růstu při respektování vlastnických práv.

Cílem této práce je popsat vývoj ekonomické svobody (jako podmínky pro růst) ovlivňované státními zásahy na faktory růstu, a to v oblastech vymezených indexem ekonomické svobody. Konkrétněji se zaměříme na vztah jednotlivých ukazatelů ekonomické svobody na determinanty ekonomického růstu v podobě kvality zapojení a množství výrobních faktorů, míry konkurence, stability prostředí a dělby práce a specializace. Práce se věnuje vývoji v ČR v letech 1990–2005.

Ekonomická svoboda je poměrně komplexní pojem a proto pro potřeby této práce je nutné si široké vymezení konkretizovat. Pojem ekonomická svoboda je v současné době institucionalizován do zkoumání dvou organizací: Economic Freedom of the World pod Fraser Institutem a Heritage Foundations.

Ekonomická svoboda je podle Heritage Foundations definována jako „absence vládního donucení nebo bariér produkci, rozdělování nebo spotřebě státek a služeb nad rozsah nutný pro zachování a udržení samotné svobody“. Jinak řečeno, lidé mají svobodu pracovat, vyrábět, spotřebovávat a investovat způsoby, které považují za nejlepší. (Miles (2006), str. 74).

---

¹ Jelikož zkoumáme institucionální podmínky působící na výrobní faktory a jejich efektivnost, hospodářským růstem zde nerozumíme pouhý růst HDP. K růstu HDP může docházet i při ekonomické nesvobodě. Jde nám o popis prostředí, umožňující zapojit výrobní faktory takovým způsobem, který je efektivní z hlediska uspokojování potřeb účastníků svobodného trhu a umožňující jejich ekonomický růst. Ukazatele HDP je nicméně využíváno pro popis prostředí.

² Viz. např. Friedman (1992) kapitola 1 Síla trhu. Literatura věnující se této problematice je poměrně rozsáhlá. Empirické analýzy potvrzují pozitivní vztah mezi ekonomickou svobodou a hospodářským růstem zachyceným v podobě růstu HDP (např. Singapur a Hong-Kong), viz. Gwartney (2005), str. 21-27 nebo Miles (2006), str. 3. Empirickou analýzu vlivu velikosti vlády a dalších ukazatelů na růst provedl např. Barro (1991).

Pojetí Fraser Institutu vychází z konferencí pořádaných od roku 1986 do 1994 ředitelem Fraser Institutu Michaelem Walkerem a ekonomem M. Friedmanem, kteří přizvali významné ekonomy jako G. Beckera a D. C. Northe, aby se pokusili stanovit jasnou definici ekonomické svobody. Konvencí stanovili, že ekonomická svoboda stojí na těchto čtyřech pilířích: osobní volba spíše než kolektivní; svobodná směna koordinovaná trhy spíše než alokace politickým procesem; svoboda vstupu a výstupu z trhu; a ochrana osob a majetku před agresí druhých (Gwartney 2005, str. 5).

Obě dvě instituce vypracovávají ukazatel, tzv. index ekonomické svobody. Položky, kterými tento index vymezují, jsou u obou organizací obdobné, za reprezentativnější³ považujeme Fraser institut, který sestavuje, tzv. Economic Freedom of the World index (EFW),⁴ a proto se v analýze budeme přidržovat jeho klasifikace. EFW se člení na 5 oblastí.

- vláda – vládní spotřeba, transfery a dotace, vládní podnikání a investice, marginální daňové sazby;
- právo – nezávislost justice, nestrannost soudů, ochrana vlastnických práv, zásahy armády do práva a politického procesu, integrita právního systému;
- měna – průměrný růst peněžní zásoby, míra inflace, svoboda držby cizí měny;
- mezinárodní obchod – zisky z cel, průměrná cla, skryté bariéry;
- regulace (úvěru, práce a obchodu) – vlastnictví bank, konkurence bank, rozsah úvěru, kontrola úrokových sazeb, dopad minimální mzdy, podmínky najímání a propouštění pracovníků, regulace mezd, výhody nezaměstnaným, povinná vojenská služba, cenové kontroly, administrativní podmínky a nové podniky, čas s úřady, založení nového podniku, korupce.

V rámci této klasifikace se pokusíme postihnout vliv ekonomické svobody na konkurenceschopnost.⁵

---

³ Člen Heritage Foundation prohlásil, že fungují jako zájmová skupina, nesnažící se objektivizovat data. Viz Zakaria, F. *Budoucnost svobody: neliberální demokracie v USA i ve světě*, Akademia, Praha, 2005.

⁴ Index ekonomické svobody zahrnuje i některé oblasti, kterým se věnují další části této monografie. Jedná se o široké téma. Pro nás je ovšem důležitý institucionální pohled, tj. širší analýza podmínek pro fungování tržní ekonomiky a dosahování růstu.

⁵ Indexy ekonomické svobody jsou detailněji zkoumány níže. Oba dva ukazatele se snaží o kvantitativní vyjádření. Pro potřeby této práce je nutné hlubší analýza hospodářského prostředí. To může být ovlivňováno jak exogenními příčinami (např. sjednocení Německa, vstup do OECD, WTO, nebo povodně), tak endogenními, které ovlivňují následné ukazatele. Je tedy

Ekonomie netvrdí, že jednotlivci kooperují ve vakuu. Nová institucionální ekonomie zastává názor, že institucionální a politické prostředí ovlivňují hospodářský růst (Mlčoch 1996, str. 6 a kapitola 10). Tím, že obsahuje položky jako velikost vlády, ochrana vlastnických práv, volný tok kapitálu či cenová stabilita, umožňuje zvolená klasifikace zachytit vliv institucí (a také hospodářské politiky) na dlouhodobý hospodářský růst.⁶

---

důležité rovněž znát příčiny a proto je samotná analýza kvantitativního indexu nedostačující.

⁶ I přes širokou shodu ekonomů ohledně skladby ekonomické svobody existují názorové odlišnosti na vliv jednotlivých komponentů. Někteří ekonomové tvrdí, že monetární politika státu má vytvořit stabilní cenové prostředí, druzí samotnou existenci této politiky považují za narušení svobody. Kontroverze se týká i formy zajištění ochrany vlastnických práv, zda státním monopolem nebo soukromými agenturami.

2. STAV EKONOMICKÉ SVOBODY NA POČÁTKU 90. LET

Abychom mohli dále zkoumat vliv ekonomických svobod na konkurenceschopnost, je nutné nastínit výchozí podmínky, v nichž se na konci období totality nacházela česká ekonomika. Specifické hospodářské prostředí konce osmdesátých let predeterminuje míru i další vývoj ekonomické svobody. Pouze se znalostí konkrétních historických východisek můžeme lépe pochopit průběžný vliv ekonomické svobody na rozvíjení konkurenceschopnosti.

Mezi socialistickou a tržní ekonomikou je z hlediska fungování a organizace společnosti a jejích institucí velký rozdíl. Jestliže kolektivistická ideologie upřednostňuje společnost (v podobě státu) nad jednotlivcem, preferuje společné vlastnictví nad odděleným, pak tržní principy jsou založeny na opačných hodnotách: individualismu, osobní svobodě a respektování soukromého vlastnictví. Přirozeně se tak s centrálně plánovanou ekonomikou rozchází i vymezení ekonomické svobody.

Analýza počátečního stavu se nicméně setkává s informačními obtížemi týkajícími se statistických dat, a to hned v několika úrovních:

- údaje před rokem 1990 byly zpracovávány metodologicky odlišně a navíc docházelo k jejich zkreslování.⁷ Např. ukazatel HDP před rokem 1989 není srovnatelný, jelikož tehdejší ceny vyjadřovaly odlišné informace než HDP vyjádřený v současných tržních cenách;⁸

---

⁷ Hlavní pozornost statistiky před rokem 1990 byla soustředěna na ekonomický původ a ekonomické určení produkce. Jílek (1997), str. 85-99 píše: *"Ukazatele zahraničního obchodu se uváděly buď v cizích měnách nebo v tuzemské měně po přepočtu nereálným oficiálním směnným kurzem."* „Velké pochybnosti existují např. o cenových indexech, zejména cen spotřebitelských a stavebních pracích. Bylo prokázáno, že v bývalé ČSSR docházelo ke skryté inflaci.“ *„Úhrnnou hrubou výrobu oceňovali pomocí srovnatelných cen, jež byly zpravidla neměnné po dobu pěti nebo více let.“* „Nicméně státní statistika využívala princip ‚samoobsluhy lží‘, když její orgány blahosklonně přijímaly i údaje zjevně ‚vylepšené‘ respondenty.“ *„Statistiky byly založeny na sledování kontroly plnění plánu a ne na meziročním srovnání. Skutečné statistiky začaly až po roce 1990, kdy se metodologicky začaly přizpůsobovat novým podmínkám tržní ekonomiky. Nicméně v počátečních fázích data mohou obsahovat chyby vzniklé z problémů se sběrem dat.“*

⁸ Proti statistice HDP v centrálně plánované ekonomice hovoří samotná definice, kdy HDP vyjadřuje tržní hodnotu finální produkce. Při neexistenci cen nemůžeme brát ukazatel HDP jako vypovídající. Slovo růst je v tržní ekonomice spojeno s růstem subjektivního uspokojení, které se projevuje v cenách statků a služeb. Nejedná se celkový počet statků a služeb. Socialistická ekonomika produkovala množství nadbytečného i nedostatkového zboží (viz. např. Žídek, 2004, str. 10).

- data, která jsou založena na dotazníkových metodách, zpracovávaných většinou nadnárodními institucemi jako IMF, WB, nebo Heritage Foundations a Fraser Institutem nejsou za toto období dostupná.

Tato omezení statistických dat je nutné mít na paměti, jelikož způsobují omezenou vypovídací schopnost korelací např. HDP a publikovaných indexů. Pro popis situace na počátku transformace proto kladu větší důraz na kvalitativní ukazatele.⁹

2.1. Stav v jednotlivých oblastech¹⁰

Vláda - po sametové revoluci v roce 1989 zdědila nově vzniklá ČSFR velmi rozsáhlý státní sektor. Soukromé podnikání bylo z ideologických důvodů díky komunistickým restrikcím a kolektivizaci majetku potlačeno a téměř neexistovalo.¹¹ V socialistické ekonomice byla snaha o centrální řízení znárodněné ekonomiky pomocí centrálních plánů, a proto bylo vládní podnikání téměř absolutní. V ekonomice existovaly vertikální organizace řízení. O daních, chápaných jako platby z příjmu, se mluvit nedá, jelikož mzdy pracujících závisely na centru, a tudíž je můžeme v podstatě chápat i rovnou jako čistý příjem. Ten byl v ekonomice značně nivelizován.¹² Na straně podniků existovala značná nerovnost v míře zdanění a v poskytovaných dotacích (viz. Židek 2004, str. 15).¹³ Podmínky soukromého sektoru pro svobodné rozhodování o zdrojích, tak byly silně restriktivní, což snižovalo motivaci jednotlivců věnovat se možnostem kvalitativního růstu.

Právo – institucionálnímu rámci práva se blíže věnuje příspěvek Kvizda a Šedová. O nezávislosti právního prostředí nemůžeme hovořit. Židek (2004, str. 15) píše: „*Právo a celý právní systém byl podřízen cílům komunistické strany. Vše tedy směřovalo k zachování moci této politické síly.*“ Postavení soudců tedy nebylo nezávislé a tyto pozice vyžadovaly příslušnost k vládnoucí straně. Jelikož prioritou bylo kolektivní vlastnictví, tak na ochranu individuálního majetku (ať již fyzického nebo duševního) nebyl brán velký zřetel a docházelo vůči němu ke zneužívání státní moci. Porušování ochrany vlastnických

⁹ Vazba ekonomické (ne)svobody na růst může být díky zkreslování údajů o HDP a neexistenci indexů ekonomické svobody jen kvalitativní.

¹⁰ Dle klasifikace EFW indexu od Fraser Institutu. Jeho členění viz. níže.

¹¹ Fuchs (2002, str. 41) uvádí, že pouze 1,2 % pracovní síly a přibližně 2 % majetku byly v soukromém sektoru. Na soukromé podnikání byly uvaleny restriktivní bariéry, viz. Židek (2004, str. 11). Dobešová (2002), uvádí, že státní sektor tvořil 97 % národního důchodu, 100 % průmyslové a 78 % zemědělské výroby a 100 % maloobchodního obrátu.

¹² Viz. Rothbard (2004, str. 1151).

¹³ Chand a Lorie (1995) na str. 102 uvádí, že mezi roky 1980-1990 průměrné procento k HDP tvořilo 6,9 u daní z příjmu osob, 17 u daní podniku a 14,2 u dotací.

práv, jakožto podmínky pro rozhodování o zdrojích rovněž snižovalo motivaci jednotlivců o efektivní nakládání se zdroji.

Měna – do konce osmdesátých let byla v ČSSR jednostupňová bankovní soustava v čele se Státní bankou Československa (SBČS), která však byla podřízena ministerstvu financí.¹⁴ SBČS byla zodpovědná za provádění měnových operací. Míra inflace byla poměrně nízká, bývá uváděno v rozmezí 0,1–1,4 mezi lety 1987–1989 viz. Calvo a Kumar (1995, str. 373) a 2,8–3,5 mezi lety 1970–1980 a 1980–1990 resp. viz. Židek (2004, str. 14). V situaci centrálně stanovovaných cen má však tento ukazatel odlišnou vypovídací schopnost. Díky fixním cenám a převisu poptávky nad nabídkou, projevující se v existenci nedostatkového zboží (čili nucených úspor) je usuzováno na existenci skryté inflace, i když poměrně nízké.¹⁵ Domácnosti byly značně omezovány v držení zahraniční měny. Ceny tak v centrálně plánované ekonomice hrály odlišnou úlohu než v tržních ekonomikách, takže neplnily svoji informační funkci pro zodpovězení otázek co, jak a pro koho vyrábět.¹⁶ Neznalost těchto informací tak znamenala neefektivní vynakládání zdrojů.

Mezinárodní obchod – obchod se zahraničím se soustřeďoval na trhy zemí Rady vzájemné hospodářské pomoci (RVHP), který fungoval na bázi vládních bilaterálních dohod. Nejednalo se o možnost volného obchodování mezi příslušníky odlišných zemí. Omezení svobody volného obchodu a tím i konkurence postupně vedlo ke ztrátě konkurenceschopnosti československé ekonomiky na západních trzích. Zahraniční obchod probíhal přes tzv. podniky zahraničního obchodu, které byly také centrálně řízeny, a tudíž nebylo využíváno standardních bariér zahraničního obchodu jako cel a jiných mimocelních bariér. Po zboží z tržních ekonomik nicméně byla velká poptávka a existoval černý trh s devizami. Díky státnímu vlastnictví a omezování zahraničního obchodu volný příliv zahraničního kapitálu v podstatě neexistoval. Politické bariéry (nejen domácí) tak bránily přílivu západních zahraničních investic a tím i možnosti přílivu nových technologií. Omezení zahraničního obchodu tak znamenalo překážky rozvoji specializace a využívání růstových pozitiv mezinárodní dělby práce.

---

¹⁴ Podle zákona 31/1950 Sb. o Státní bance československé a 84/1952 Sb. o organizaci peněžnictví. Viz. <http://www.lexdata.cz/web/lexdata.nsf/frameset?openpage&sb=C1256D49002E7CB2C12566D40071A10E> a <http://www.lexdata.cz/web/lexdata.nsf/frameset?openpage&sb=C1256D49002E7CB2C12566D40071B6E5>.

¹⁵ Viz. Dyba (2001) „skrytá inflace nepochybně existovala a jeden z odhadů pro období 1964 až 1980, pocházející z dílny vídeňských emigrovavších ekonomů, byl na průměrné úrovni cca 2 % p.a., což je nutné připočíst k oficiálně vykazované inflaci v daném období, jež se pohybovala na průměrné úrovni 1,3 % p.a.“

¹⁶ Viz. Hayek (1945).

Regulace (úvěru, práce a obchodu) – regulace prostupovaly celou ekonomikou a nedávaly moc příležitostí k individuální svobodě. Na trhu poskytování úvěrů neexistovala konkurence. Banky jako finanční zprostředkovatelé byly státem vlastněny a řízeny. Ze zákona o úvěru rozhodovala SBČS, viz. poznámka 6. Úrokové sazby byly taktéž stanovovány státem.

Na trhu práce nařizoval zákoník práce pracovní povinnost, takže byla vykazována plná zaměstnanost.¹⁷ Výše mezd a podmínky najímání a propouštění taktéž podléhaly rozhodnutí státní autority. Volnost rozhodnutí rovněž omezovala povinná vojenská služba. Obchodníci, jak již bylo zmíněno, neměli volnost stanovování vlastních cen a soukromé podnikání bylo administrativně zakázáno. Takováto míra regulace byla neslučitelná s podmínkami pro fungování tržních principů a společně s výše uvedenými faktory omezovala podmínky produktivního zapojování výrobních faktorů.

Z analýzy jednotlivých oblastí vidíme, že na konci osmdesátých let, po čtyřiceti letech kolektivizace, se centrálně řízená ekonomika projevovala značnou nesvobodou v podobě velkého množství bariér svobodné volbě a omezené existenci vlastnických práv.¹⁸ Ekonomická svoboda byla potlačena ve všech vymezených oblastech. Po vyčerpání možností extenzivního růstu nebyly vhodné podmínky pro růst intenzivní.¹⁹ I díky ekonomické nesvobodě tak docházelo v pozdějších letech komunistické vlády k poklesu výkonnosti hospodářství, konkurenceschopnosti i zaostávání a neschopnosti vývozu na západní trhy.

Nutnou podmínkou pro růst se tak jevila systémová změna v podobě liberalizace společnosti.

---

¹⁷ Práce ve prospěch společnosti a podle jejích potřeb je proto přední povinností a současně předním právem i věcí cti každého občana. Zákon 65/1965, článek 1 <http://www.lexdata.cz/web/lexdata.nsf/frameset?openpage&sb=C1256D49002E7CB2C12566D40071A10E>.

¹⁸ Právě z neexistence soukromého vlastnictví plyne nemožnost ustanovení tržních cen a tudíž i nemožnost kalkulace. Na tuto souvislost upozornil v knize *Economic Calculation In The Socialist Commonwealth* L. von Mises již v roce 1920. Na hrozbu násilí plynoucího z nutnosti centrálně řídit kolektivní majetek poukázal F. A. von Hayek v knize *Road to Serfdom* vydané v roce 1944. Z realizace ideálu kolektivního vlastnictví tak nutně plyne omezení ekonomické svobody.

¹⁹ Založený především právě na svobodě volby a podnikatelské aktivitě. Viz. Kirzner (1998).

3. ANALÝZA VÝVOJE

Snad nejdůležitějším krokem transformace bylo vytvořit podmínky pro fungování tržní ekonomiky, což zároveň znamená zavedení podmínek pro rozvoj ekonomické svobody. Pro fungování tržní ekonomiky se za nutné předpoklady považuje cenová liberalizace, soukromé vlastnictví a existence trhu výrobních faktorů, viz. Fuchs (2002, str. 41). Transformaci musíme brát i jako změnu příležitostí růstu zdrojů konkurenceschopnosti. Zatímco prostředí centrálně plánované ekonomiky bez trhu a podnikatelské motivace nabízelo možnost růstu pouze v podobě extenzivního zvětšování množství výrobních faktorů (kdy ani nebyla tendence k úsporám a efektivnějším využitím stávajícího počtu), ekonomicky svobodná tržní ekonomika nabízí využití možnosti dynamické efektivnosti, spojené s podnikatelským objevováním a nalézáním nových mezer na trhu.²⁰ Umožňuje tak uspokojit potřeby, které jsou nejvíce naléhavé podle hodnocení samotných spotřebitelů a ne plánovacích úřadů.

Z hlediska institucionální změny je ekonomická transformace zvláštním případem (viz. Mlčoch (1996), kapitola 13). Jedná se o celkovou změnu, přechod od jednoho uspořádání k jinému. Tato změna se týká téměř všech pravidel organizace společnosti, od opuštění vládního monopolu nad hospodářstvím s vertikální organizací, přes změnu bankovní soustavy a orientaci výroby a zahraničního obchodu.²¹ V následující části se proto podíváme, jakým způsobem docházelo k uvolňování ekonomických svobod, a jak tyto působily na možnosti ekonomického rozvoje České republiky.

Faktický proces transformace započal v roce 1991 po roce přípravných prací na jednotlivých reformách. Jako zdroj byl přijat projekt týmu Václava Klause s názvem „Strategie ekonomické reformy“.²² Teoretickými východisky návrhu byla různorodá učení liberálních ekonomických proudů.²³

---

²⁰ De Soto, J. H., *The Cuhel Memorial Lecture*, prezentováno na Prague Conference on Political Economy, April 21-23, 2006.

²¹ Z dob socialismu rovněž převládají neformální instituce, např. v podobě zvyků (např. korupčního jednání) a očekávaných pravidel vzájemné spolupráce (např. zvyklost managementu orientovat se na stát). Tyto instituce musí rovněž prodělat změnu, aby vyhovovaly tržnímu prostředí. Jejich přeměna je dlouhodobou záležitostí. Přestože mají tato neformální pravidla velký význam, blíže se jim věnovat nebudeme.

²² V literatuře bývá argumentováno, že ekonomická transformace probíhala podle Washingtonského konsensu. Zbořilová a Žídek (2005) nicméně argumentují v neoprávněnost tohoto tvrzení.

²³ Především klasického liberalismu, rakouské školy, ordoliberalismu, monetarismu a školy veřejné volby. Viz. Klaus (1995) a Žídek (2004, str. 29).

Samotnému procesu transformace se věnuje četná literatura a není cílem jej zde detailně popisovat. Pro nás je důležité zaměřit se pouze na vývoj ukazatelů zahrnutých pod ekonomickou svobodu.²⁴

Jak jsme zmínili výše, provedeme analýzu podle klasifikace indexu EFW od Fraser Institutu. Před samotnou analýzou proto blíže věnujme pozornost samotné konstrukci a hodnotám indexů, jak od Fraser Institutu tak i Heritage Foundations.

3.1. Indexy ekonomické svobody

Ve světě působí dvě organizace, které se systematicky zabývají zkoumáním ekonomické svobody. Obě dvě vypracovávají tzv. index ekonomické svobody a to pro většinu zemí světa. Jedná se o snahu na základě kvantitativních ukazatelů vyjádřit míru ekonomické svobody v zemi s cílem postihnout vzájemnou vazbu s hospodářským růstem. Vymezená oblast obou institucí je velmi podobná a zahrnuje zkoumání volnosti směny (i mezinárodní), velikosti vlády, „zdravé“ měny a právního systému.²⁵

Při sestavování indexů se nejedná o subjektivní posuzování; ekonomickou svobodu můžeme považovat za objektivizovaný ukazatel, přestože při jeho kvantifikaci vznikají obtíže s daty a měřeními. Při hodnocení je potřeba si uvědomit, že kvalitativně můžeme říci, např. toto opatření dopadá na tuto oblast indexu a vede k potlačování nebo naopak zlepšení svobody v zemi, pokoušet se jej vyčíslit je však záležitostí jinou. Čísla v tomto případě musí být chápána ordinálně. Nelze říci, že posun od hodnoty indexu 1 ke 2 je procentně stejný jako od 2 ke 4, nicméně u obou případů došlo ke stejnosměrné změně.²⁶ Indexy jsou zde tedy nutně pouze pro doplnění, pro snazší ilustraci při posuzování vlivu státních zásahů.

Heritage Foundations

Heritage Foundations ve spolupráci s The Wall Street Journal publikují tzv. Index of Economic Freedom (IEF), který nyní zahrnuje 161 zemí a je zpracováván přes 11 let (první byl pro rok 1995).²⁷ V rámci IEF se

---

²⁴ Důležitá však není samotná změna, ale nutná je rovněž internalizace nových podmínek účastníky trhu.

²⁵ Obě dvě instituce čerpají data nejčastěji ze zpráv nadnárodních organizací jako Mezinárodní měnový fond, Světová banka nebo specializovaných organizací jako Economic Intelligence Unit nebo Transparency International. Pro bližší informace o zdrojích zpracování, viz. metodika v Miles (2006) a Gwartney (2005).

²⁶ I přes jistou arbitrárnost konstituce indexu mohou tato čísla posloužit pro verifikaci pozitivního vztahu míry svobody a ekonomického růstu ve smyslu růstu HDP.

²⁷ Nejedná se o kalendářní rok, ale o druhou polovinu minulého roku a první polovinu současného roku. Některé komponenty jsou však tvořeny delšími historickými řadami (např. průměrná inflace je měřena za více let). Viz. <http://www.heritage.org/research/features/index/faq.cfm>.

zaměřuje na následující oblasti: obchodní politika, fiskální břemeno vlády, vládní intervence do ekonomiky, monetární politika, příliv kapitálu a zahraniční investice, bankovníctví a finance, mzdy a ceny, vlastnická práva, regulace i neformální trh. Mezi jednotlivými položkami je silná komplementarita. Růst ekonomické svobody v jedné oblasti totiž posiluje růst v oblasti další (Miles 2006, str. xi.).

Těchto deset kategorií je dále rozděleno do dalších pěti subkategorií, takže celkem je zkoumáno 50 položek. Každá je hodnocena stupnicí od 1 do 5, přičemž čím nižší hodnota indexu, tím větší ekonomická svoboda. Celkový index IEF poté získáme prostým aritmetickým průměrem všech položek. Podle výsledného indexu je poté země zařazena mezi státy svobodné (do 1,99), téměř svobodné (do 2,99), téměř nesvobodné (do 3,99) a nesvobodné (od 4).²⁸

Ilustraci vývoje IEF ukazuje tabulka č. 1. V rámci celkového skóre se ČR v průběhu let 1995–2005 řadila mezi téměř svobodné země a dosáhla zlepšení míry ekonomické svobody. Větší vypovídací schopnost má vývoj jednotlivých položek.

Tabulka č. 1 IEF od Heritage Foundations

Rok	Celkový výsledek	Obchodní politika	Fiskální břemeno	Vládní intervence	Monetární politika	Zahraníční investice	Banky	Mzdy a ceny	Vlastnická práva	Regulace	Neformální trh
1995	2,43	1,5	4,8	3,0	4,0	2,0	1,0	2,0	2,0	1,0	3,0
1996	2,38	1,5	4,8	2,5	4,0	2,0	1,0	2,0	2,0	1,0	3,0
1997	2,34	1,5	4,4	2,5	3,0	2,0	1,0	2,0	2,0	1,0	4,0
1998	2,48	2,5	4,8	2,5	3,0	2,0	1,0	2,0	2,0	2,0	3,0
1999	2,19	1,5	3,4	2,0	3,0	2,0	1,0	2,0	2,0	2,0	3,0
2000	2,20	1	3,5	2,5	3,0	2,0	1,0	2,0	2,0	2,0	3,0
2001	2,10	2	3,0	2,0	2,0	2,0	1,0	2,0	2,0	2,0	3,0
2002	2,29	2	3,4	2,0	2,0	2,0	1,0	2,0	2,0	3,0	3,5
2003	2,35	3	3,0	2,0	2,0	2,0	1,0	2,0	2,0	3,0	3,5
2004	2,39	3	3,9	2,5	1,0	2,0	1,0	2,0	2,0	3,0	3,5
2005	2,31	2,5	3,6	2,5	1,0	2,0	1,0	2,0	2,0	3,0	3,5

Zdroj: <http://www.heritage.org/research/features/index/downloads/PastScores.xls>

²⁸ IEF u některých položek nepracuje přímo s ukazatelem, ale přiřazuje mu skóre podle intervalu, v kterém se jeho hodnota nachází. Tím dochází k mírnému zkreslení dat a k horší komparaci v čase i mezi zeměmi.

Fraser Institut

Fraser Institut je druhou organizací, která vypracovává Index ekonomické svobody pod názvem Economic Freedom of The World (EFW). Pět hlavních oblastí, které jsme již vymezili výše (velikost vlády, právní struktura a ochrana vlastnických práv, přístup ke zdravé měně, mezinárodní směna, regulace), je tvořeno 21 komponenty, z nichž některé jsou tvořeny ještě sub-komponenty. Celkově je tedy index EFW složen z 38 komponentů, kde každý komponent a sub-komponent je hodnocen od 0 do 10 (přičemž 10 znamená více svobody) a poté jsou za oblast zprůměrnovány aritmetickým průměrem a následným zprůměrnováním oblastí je vytvořen celkový index.²⁹ Index je zpracováván pro 127 zemí.

Aby zvýšila objektivitu EFW se vesměs snaží použít data třetích stran jako MMF nebo WB. Postupem času do indexu zahrnují i další specializovanější statistiky, jako např. International Country Risk Guide³⁰ a Global Competitiveness Report,³¹ které sbírají data převážně dotazníkovou metodou a jsou tak spíše založené na subjektivním hodnocení než na objektivních datech. Spolupracuje i s národními organizacemi, v případě ČR s Liberálním institutem.

Index v minulosti nebyl sledován pravidelně, některá data jsou dopočítána zpětně do roku 1970, v případě ČR je index sledován od roku 1995 a další data od 2000. Poslední dostupná data jsou pro rok 2003. Jelikož některé statistiky komponentů nejsou pro všechny roky dostupná, vypracovává Fraser Institut i tzv. data Chain Link, kdy v důsledku komparace jsou zahrnuty jen data z komponentů a sub-komponentů známých po celou sledovanou dobu.

Hodnota EFW se od roku 1995 do roku 2003 zvýšila z 5,8 (5,9 podle Chain Link) na 6,8. Stejně jako u IEF ale není ani tak důležitý celkový index jako vývoj jeho komponentů. V následující části provedeme analýzu vývoje jednotlivých komponent s jejich vlivem na ukazatele ekonomické svobody jako prostředím ovlivňující potenciál dlouhodobého ekonomického růstu.

---

²⁹ Celkový index tvořen prostým průměrem má sníženou vypovídací schopnost. Jednotlivé položky mohou být vzájemně komplementární, může ale nastat případ, kdy silná hodnota jedněch dat zkrasí celkový index.

³⁰ Zpracovává PRSGroup, <http://www.prsgroup.com/>.

³¹ Zpráva publikovaná nezávislou mezinárodní organizací World Economic Forum, <http://www.weforum.org/>. Zaměřuje se např. na průzkum pozorování a vnímání situace významných podnikatelů v zemi.

Tabulka č. 2 Index EFW od Fraser Institutu

	Rok	1995	2000	2001	2002	2003
	Celkový index EFW	5,8	6,7	6,8	6,7	6,8
1.	Vláda	3,1	4,3	4,2	4,2	4,5
A.	Vládní spotřeba jako podíl celkové spotřeby	3,0	3,0	2,9	2,6	2,3
B.	Transfery a dotace jako podíl HDP	2,4	2,4	2,0	2,0	3,7
C.	Vládní podnikání a investice jako podíl hrubých investic	4,0	8,0	8,0	8,0	8,0
D.	Horní mezní daňová sazba	3,0	4,0	4,0	4,0	4,0
Di.	Horní mezní sazba daně z příjmu	5,0	7,0	7,0	7,0	7,0
Dii.	Horní mezní sazba daně z příjmu a z výplat (payroll)	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
2.	Právní systém a ochrana vlastnických práv	6,5	6,9	6,6	6,4	6,5
A.	Nezávislost soudů	6,2	6,0	4,9	5,3	5,8
B.	Nestrannost soudů	3,6	4,5	3,8	3,8	3,7
C.	Ochrana duševního vlastnictví	4,5	5,6	5,7	4,3	4,8
D.	Armáda v politice	8,5	10,0	10,0	10,0	10,0
E.	Právo a řád	10,0	8,3	8,3	8,3	8,3
3.	Zdravá měna	6,0	8,1	9,1	8,9	9,0
A.	Průměrný růst peněžní zásoby	6,0	9,9	9,0	7,3	7,1
B.	Standardní odchylka roční míry inflace	4,9	8,4	8,5	8,5	8,8
C.	Roční inflace	7,9	9,2	9,1	9,6	10,0
D.	Svoboda vlastnictví cizí měny	5,0	5,0	10,0	10,0	10,0
4.	Svoboda mezinárodního obchodu	7,8	8,5	8,4	8,4	8,2
A.	Cla	8,4	8,2	8,3	8,4	8,3
Ai.	Daně jako procento z exportů a importů	9,2	9,7	9,8	9,8	9,8
Aii.	Průměrné clo	8,7	8,7	8,7	9,0	9,0
Aiii.	Standardní odchylka cel	7,4	6,3	6,3	6,3	6,3
B.	Regulační bariéry obchodu	7,4	7,9	7,7	7,8	7,3
Bi.	Skryté dovozní bariéry	7,4	7,3	6,4	6,7	6,0
Bii.	Náklady dovozu		8,5	9,0	8,9	8,7
C.	Velikost obchodního sektoru	7,6	9,1	9,1	8,3	7,8
D.	Rozdíl oficiálního a neoficiálního směnného kurzu	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0
E.	Kontrola mezinárodního trhu kapitálu	5,7	7,0	7,0	7,5	7,4
Ei.	Přístup k zahraničnímu kapitálu	6,4	7,9	7,9	8,8	8,6
Eii.	Omezení na zahraniční kapitálové transakce	5,0	6,2	6,2	6,2	6,2
5.	Regulace	5,4	5,7	5,7	6,0	6,0
A.	Regulace úvěrového trhu	5,7	5,8	6,8	8,1	8,0
Ai.	Vlastnictví bank	5,0	2,0	5,0	8,0	8,0
Aii.	Konkurence mezi domácími bankami	5,1	4,9	4,9	10,0	10,0
Aiii.	Rozsah úvěru	6,5	8,0	7,7	6,1	5,9

	Aiv.	Možnost záporné reálné úrokové míry	6,0	8,0	10,0	10,0	10,0
	Av.	Kontrola úrokové míry	6,1	6,3	6,3	6,3	6,3
	B.	Regulace trhu práce	5,0	5,2	5,4	4,7	4,9
	Bi.	Dopad minimální mzdy	6,6	5,1	5,1	5,1	5,1
	Bii.	Flexibilita najímání a propouštění	5,6	5,3	6,3	5,0	6,2
	Biii.	Kolektivní vyjednávání	5,2	7,7	7,4	7,5	7,2
	Biv.	Pojištění v nezaměstnanosti	4,8	5,0	5,0	3,1	3,0
	Bv.	Branná povinnost	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0
	C.	Regulace podnikání	5,4	6,1	5,1	5,1	5,2
	Ci.	Cenové kontroly	6,0	4,0	7,0	7,0	7,0
	Cii.	Administrativní překážky novému podnikání		7,8	2,7	2,8	2,8
	Ciii.	Čas s vládní byrokracií	5,9	8,1	6,0	5,8	6,3
	Civ.	Snadnost založení nového podnikání	6,0	5,5	4,5	4,2	3,8
	Cv.	Mimofádné platby vládním úředníkům	3,9	4,9	5,1	5,8	6,0
		Chain Link Index	5,9	6,8	6,8	6,7	6,8

Zdroj: <http://www.freetheworld.org/2005/2005Dataset.xls>

3.2. Analýza jednotlivých oblastí

Vláda

V socialistické ekonomice spočívalo rozhodování o zdrojích a statcích na státních úřadech. Tržní ekonomika a ekonomická svoboda se však vyznačují možností svobodné volby místo státního plánování. Pro její vznik tak bylo důležitým prvkem zavedení soukromého vlastnictví v dubnu 1990, což jednotlivcům umožnilo podílet se svými rozhodnutími na fungování ekonomického systému. Demonopolizace hospodářství rovněž utváří vhodné prostředí pro konkurenci a lepší využívání zdrojů. V situaci, v níž se ČR nacházela po roce 1989, byly reformy nutně svoji povahou liberalizující.

Podle návrhu reformy měl být státní majetek zprivatizován co nejrychleji. Privatizaci oficiálně zastřešil Fond národního majetku (FNM) založený v roce 1991.³² Samotná privatizace probíhala v několika fázích a různými formami a celý proces není stále dokončen. Samotnému procesu se věnuje četná literatura (např. Židek, 2004, str. 78–88). Švarcová (2002) dělí privatizaci na období 1991–1994, kdy hovoří o rychlé a masové privatizaci a po roce 1995 až dosud na pomalou privatizaci, probíhající především formou přímých prodejí. První fáze sloužila k širokému navrácení majetku do soukromých rukou. Židek (str. 78) uvádí, že do roku 1994 se podařilo převést 80 % majetku. Po první fázi si stát ponechal strategické firmy, které po roce 1995 postupně privatizoval (banky, telekomunikace).³³

³² FNM byl ke konci roku 2005 zrušen.

³³ Ministerstvo financí uvádí, že příjmy z privatizace za období 1991–2005 dosáhly 579,3 mld. a transformační náklady 519,3 mld. Jestliže k nákladům

K 31.12.2004 evidoval FNM ČR ve svém portfoliu celkem 131 nestrategických akciových společností s celkovou nominální hodnotou akcií ve výši 30,155 mld. a majoritní nebo významné majetkové podíly v 7 akciových společnostech strategického významu o celkové nominální hodnotě 85,555 mld. Kč.³⁴

Privatizace byla svou velikostí složitý proces a nedá se předpokládat, že by proběhla bez komplikací. Např. z pohledu svobody nakládání s majetkem je při vzniku soukromého vlastnictví rovněž nutné, aby subjekty měly nad nabytým majetkem skutečnou kontrolu (Fuchs, 2002). V souvislosti s opožděnou privatizací bank (poslední KB byla privatizována v roce 2001) a nejasnou vlastnickou strukturou tak docházelo k nižší efektivnosti při alokaci zdrojů.³⁵ Za uplynulé období však byla většina státního majetku převedena do rukou jednotlivců.

Ekonomická svoboda v oblasti vlády bývá indikována podílem vládní spotřeby na celkové spotřebě a velikostí daní (hlavně daň z příjmu), které ovlivňují ekonomické chování tržních subjektů. Jak ukazuje tabulka č. 3, výdaje vládního sektoru v ČR za sledované období kolísaly mezi 37 % a 43 %, vládní spotřeba byla přibližně na úrovni 30 % celkové spotřeby. Stát prostřednictvím sociálních dávek přerozděluje obyvatelstvu zpět 16–18 % HDP.

Tabulka č. 3 Výdaje konsolidovaného vládního sektoru, vč. čistých půjček jako procento HDP (b.c.), vývoj vládní spotřeby jako procento celkové spotřeby, podíl sociálních dávek na HDP

rok	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
výdaje/HDP(b.c.)	41,16	41,82	39,11	38,46	38,38	37,58	36,99
vládní/celková spotřeba	30,07	29,62	30,24	29,08	29,16	28,96	30,09
sociální dávky/HDP	17,08	17,23	15,92	16,46	17,16	17,09	17,73
rok	2000	2001	2002	2003	2004	2005	
výdaje/HDP(b.c.)	39,19	38,86	37,90	43,45	41,92	NA	
vládní/celková spotřeba	29,73	30,08	31,02	31,49	30,93	31,34	
sociální dávky/HDP	18,14	17,94	18,78	18,49	18,01	NA	

Zdroj: www.czso.cz, souhrnné ukazatele národního hospodářství, IMF, International Financial Statistics, vlastní výpočty

---

připočteme náklady spojené se správou a poskytnuté záruky, čistý příjem je záporný a poté vychází ztráta z prodeje majetku. Nejvíce nákladů si přitom vyžádala privatizace bankovního sektoru. Zdroj: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/Analyza_transformacnich_nakladu_2005_pdf.pdf.

³⁴ Viz. výroční zpráva FNM na http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/VZ_FNM_CZ_2004.pdf.

³⁵ Viz. např. Dlouhý (2002).

Rozhodování subjektů podléhá i vlivu míry zdanění. V ČR podle údajů ministerstva financí byla v roce 1996 daňová kvóta 36,2 a do roku 2004 zaznamenala mírný nárůst na 36,6 %.³⁶

V ČR existuje progresivní daň z příjmu fyzických osob, nejnižší sazba je stanovena na 15 %, nejvyšší sazby byla 1999 40 %, od roku 2000 poté 32 % (od roku 2001 se uplatňuje na příjmy vyšší než 331200 Kč. Sazba daně z příjmu právnických osob klesá z 35 % v roce 1999 na 24 % v roce 2006. V oblasti daní můžeme tedy sledovat trend jejich snižování.

EFW index v oblasti vlády dosáhl zlepšení z 3,1 na 4,5 za sledované období a index IEF z 4,8 na 3,6 u fiskálního břemene a z 3,0 na 2,5 u vládních intervencí. Podle sledovaných indexů došlo tedy ke zlepšení situace, nicméně hodnoty se nacházejí přibližně uprostřed intervalu mezi ekonomickou svobodou a nesvobodou. V oblasti vlády tak má ČR ještě výrazné rezervy k zlepšování.

Právo

Právní systém a ochrana vlastnických práv jsou považovány za další důležitou podmínku pro ekonomickou svobodu země. Ochrana vlastnických práv a možnost vynucení plnění kontraktů je důležitým prvkem pro efektivitu využívání zdrojů. Samotnému vývoji ochrany vlastnických práv, konkurzního práva a vynutitelnosti práva je věnována další kapitola monografie (Kvizda a Šedová), a proto uvedme pouze ukazatele ekonomické svobody.

EFW index byl v roce 1995 6,5 a v posledním sledovaném roce 2003 6,5 (viz. tabulka č. 2) a IEF mezi lety 1995 – 2005 byl beze změn na hodnotě 2,0 (viz. tabulka č. 1), což vyznačuje téměř svobodnou zemi.

Zdravá měna

Existence stabilního měnového prostředí, které tržním subjektům umožňuje činit kvalifikovaná rozhodnutí, a ve kterém tržní subjekty na základě volné tvorby cen získávají informace o relativní vzácnosti statků, služeb i výrobních faktorů, tvoří základ pro svobodnou volbu jednotlivce a jeho potenciál ovlivňovat hospodářský růst. Po roce 1989 se tak klíčovou podmínkou vzniku fungující tržní ekonomiky stalo vytvoření institucionálního rámce pro cenový mechanismus a cenová liberalizace.

Cenová liberalizace

Jelikož subjekty neznaly ocenění, bylo nutné ceny na něco navázat. Tomu měly sloužit zahraniční ceny. Proto koncem roku 1990 proběhly několikrát devalvace měny, kterými byl zakotven měnový kurs,

---

³⁶ http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/hs.xml/tiskove_zpravy_26043.html.

kterému se cenový vývoj přizpůsoboval.³⁷ K 1.1.1991 byla vyhlášena rozsáhlá liberalizace cen, jež se týkala přibližně 85 % HDP. Tato liberalizace byla spojena s restriktivní monetární politikou a míra inflace po této šokové liberalizaci cen dosáhla 53,6 % za rok 1991. „V průběhu roku 1991 došlo k postupnému snížení rozsahu cenové regulace na cca 5 až 6 % z hrubého domácího produktu. Regulaci cen počátkem roku 1992 podléhala již jen výrazně monopolizovaná a síťově organizovaná odvětví, která většinou teprve stála před rozhodnutím o způsobu restrukturalizace a privatizace.“³⁸ Cenová liberalizace tak byla velmi rychlá a rozsáhlá. V současnosti je prostřednictvím státních orgánů cenově regulováno cca 5–6 % hrubého domácího produktu (tamtéž).

Vývoj inflace

Za ukazatele stabilního monetárního prostředí je považována stabilní cenová hladina vyjádřená mírou inflace.³⁹ Již od počátku roku 1990 vznikla dvoustupňová bankovní soustava oddělením SBČS od komerčních bank. Ze zákona Zákon č. 6/1993 Sb. o České národní bance, vzniká z SBČS Česká národní banka (ČNB), která se stala zodpovědnou za provádění monetární politiky. V prvních letech bylo jejím cílem zabránit nekontrolované inflaci po liberalizaci cen, kdy se očekávalo projevení skryté inflace a politika ČNB se tak zaměřovala na útlum složek agregátní poptávky. Další důležitý bod ve vývoji inflace přišel v říjnu 1995, kdy došlo k liberalizaci toků na finančním účtu a na mezinárodních trzích bylo umožněno obchodovat s korunou (viz. níže).⁴⁰ Koruna se tím stala citlivější na pohyb kapitálu. Po krizi v roce 1997 dochází k přechodu k plovoucím kurzům a měnová politika se uchyluje k režimu cílování inflace. V prvních letech cílování dochází k podstřelování inflačních cílů stanovených národní bankou, postupem času se však míra inflace stabilizuje na úrovni blízké nule.

---

³⁷ Podhodnocením kurzu oproti paritě kupní síly se tak vytvořil jeden z transformačních polštářů, který měl dočasně usnadnit přístup domácích výrobců na zahraniční trhy a na domácím trhu je ochránit od konkurence.

³⁸ viz. MFČR http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/hs.xml/cenova_regulace_cr_7543.html#2.

³⁹ O pojmu stabilní cenové hladiny však existují mezi ekonomy spory. Někteří považují za stabilní její pokles (Šíma), někteří nulový nárůst (Friedman) a někteří její růst.

⁴⁰ Holman (1997) zastává názor, že při fixním kurzu došlo tímto krokem k vytvoření podmínky pro budoucí spekulativní útok na českou měnu. Bez zavedení režimu plovoucích kurzů a při současné existenci kladného úrokového diferenciálu působícího na příliv krátkodobého spekulativního kapitálu došlo podle jeho názoru liberalizací obchodu k měnové krizi 1997.

Tabulka č. 4 Vývoj indexu spotřebitelských cen v jednotlivých letech

1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
9,7	56,6	11,1	20,8	10,0	9,1	8,8	8,5
1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
10,7	2,1	3,9	4,7	1,8	0,1	2,8	1,9

Zdroj: ČSÚ, www.czso.cz

Vztah k devizám

Součástí ekonomických svobod je i volnost operací s cizími měnami. Podle devizového zákona 528/1990 z listopadu 1990 byla k 1.1.1991 zavedena vnitřní směnitelnost, která měla umožnit liberalizaci zahraničního obchodu a tím uvolnit možnosti nakládat s měnou. Podmínky pro nakládání s cizí měnou však byly stále omezující. Pro ekonomickou svobodu bylo mnohem důležitější až zavedení směnitelnosti vnější 1.10.1995 (spojené se vstupem ČR do OECD), kdy podle devizového zákona z roku 219/1995 Sb. může občan ČR vlastnit zahraniční měnu, provádět v ní transakce a obchodovat s ní. Z hlediska indexu ekonomické svobody bylo významné zavedení možnosti otevření bankovního účtu v cizí měně zákonem 126/2002 Sb. v roce 2002.

Cenová liberalizace značnou měrou přispěla k růstu ekonomické svobody. Vývoj cenové hladiny prodělal mezi léty 1990-2005 dvě negativní fáze způsobené liberalizací cen a měnovou krizí. Ekonomové se shodují na pozitivním zvládnutí růstu cen po liberalizaci, na krizi roku 1997 je nahlíženo rozporně. V současné době je koruna konvertibilní, je možné vlastnit bankovní účet v cizí měně. V ekonomice však stát reguluje ceny zboží v rozsahu 5-6 % HDP (viz. MFČR).

Inflační cílování díky výsledkům v posledních letech získalo značnou kredibilitu a ČNB udržuje inflaci na nízké úrovni s nízkou variabilitou.

EFW index ve sledovaném období vzrostl z 6,0 na 9,0 a hodnocení monetární politiky IEF kleslo z 4,0 na 1,0. Celkově tedy hodnotíme situaci v oblasti měny za pozitivní směrem k ekonomické svobodě.

Svoboda mezinárodního obchodu

Liberalizovat zahraniční obchod bylo dalším klíčovým úkolem přechodu k tržní ekonomice. Z hlediska ekonomické svobody je nutné odbourat antikonekvenční opatření vlády, hlavně cel a mimocelních bariér. Všimněme si důležitých momentů vývoje.

V roce 1991 byl odstraněn státní monopol v oblasti zahraničního obchodu. S rozpadem zemí RVHP se ČR musela přeorientovat na zahraniční trhy zemí s tržní ekonomikou. Na počátku transformace se vláda ČR snažila chránit domácí podniky před zahraniční konkurencí a poskytnout jim konkurenční výhodu, postupně však od těchto praktik

upouštěla. Např. stanovením devalvovaného fixního kurzu, který se postupně vyčerpával nebo státní pomocí významným firmám (v letech 1990–1992 přibližně 16 % HDP. V letech 1996–1997 pak klesl podíl na 2,5 %, viz. Světová banka (1999, str. 103)). K 1.3.1993 vytvořila ČR s dalšími středoevropskými zeměmi zónu volného obchodu CEFTA, což znamenalo závazky k dalšímu odbourávání překážek zahraničního obchodu. V roce 1995 pak vstoupila ČR do WTO a stanovila si celní sazby doložky nejvyšších výhod na úrovni sazeb platných v dané době (tzn. neusilovala o nejvyšší možné) a ani se nesnažila snížit rozsah závaznosti – všechny položky jsou závazné (Světová banka, 1999, str. 102).⁴¹

Po vstupu ČR do EU došlo k zavedení bezcelního obchodu s členskými státy a celní výnosy třetích zemí plynou do společného rozpočtu EU.⁴² Podle statistik ČSÚ dosáhl v roce 2004 podíl dovozu ze zemí EU na celkových dovozech 71,8 %⁴³ a dovoz ze třetích zemí tedy 28,2%. Prostor pro možné bariéry se tím snížil.

Se vstupem do CEFTA, WTO a EU se ČR rovněž zavázala k snižování mimocelních bariér s členskými státy.

Z tabulky vývoje exportu a importu můžeme soudit, že ČR se stala otevřenou ekonomikou. Rostoucí export je rovněž signálem, že české firmy se během let staly konkurenceschopnějšími na zahraničních trzích.

Tabulka č. 5 Míra otevřenosti (export a import k HDP v běžných cenách)

1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
61,3	63,2	70,3	96,1	83,7	86,8	83,8	91,7
1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
93,0	94,6	113,0	117,7	109,6	112,8	128,6	126,6

Zdroj: IMF

O rostoucí liberalizaci rovněž svědčí procentní výnos cel, který zaznamenává klesající trend.

⁴¹ Zpráva světové banky k tomu píše: „ČR uplatňovala aktivní politiku zaměřenou na otevření svých domácích trhů zahraniční konkurenci. Tato politika byla založena na jednostranné liberalizaci a na dvoustranných dohodách o volném obchodu s nejdůležitějšími obchodními partnery, včetně EU a CEFTA. V důsledku toho se míra ochrany poskytované domácím výrobcům (nebo výrobním faktorům) významně snížila.“ (viz. Světová banka, 1999, str. 102).

⁴² V současné době si členské země ponechávají jejich vybranou část ve výši 25 %, jakožto úhradu nákladů na jejich výběr. Zdroj: <http://www.evropska-unie.cz/cz/print.asp?id=2196> k 30. 5. 2005.

⁴³ Vývoz do EU tvořil 85,9%. Viz. www.czso.cz

Tabulka č. 6 Výnosy z cel jako procento dovozů

1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
3,6	3,5	2,6	2,6	1,7	1,5	1,2	1,1

Zdroj: IMF, Government Finance Statistics Yearbook, ČSÚ, vlastní výpočty

V oblasti cel a mimocelních bariér došlo k liberalizaci obchodu, hlavně s významnými obchodními partnery. Fraser Institut vychází z tabulky č. 6, která však sleduje nevážená cla a nereflkuje tak např. vstup do celní unie. V jeho statistikách tak dochází k horšímu hodnocení ČR.⁴⁴

Tabulka č. 7 Průměrná výše cel, nevážený

rok	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
průměrné clo	5,3	-	-	4,8	4,8	5	7,7
rok	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
průměrné clo	7,3	6,9	6,8	6,5	6,1	6	6

Zdroj: WB, <http://siteresources.worldbank.org/INTRANETTRADE/Resources/tar2002.xls>

V průběhu sledovaného období můžeme hodnotit přístup ČR k otevření trhu z hlediska ekonomické svobody pozitivně. Vesměs docházelo k odbourávání protekcionismu, což se projevilo v růstu otevřenosti země. Toto přineslo větší zapojení ČR do mezinárodního obchodu, lepší využití komparativních výhod a celkově tak stimulovalo podmínky hospodářského růstu.

V hodnocení indexů ekonomické svobody dosáhla ČR rovněž zlepšení a to z 7,8 na 8,2 u EFW a zhoršení u IEF z 1,5 na 2,5 za sledovaná období. Vývoj konkrétních položek viz. tabulky č. 1 a 2.

Regulace (úvěru, práce a obchodu)

Podle analýzy počátečního stavu byla v ČSSR regulace v uvozovkách řečeno absolutní, a situace tak byla značně neefektivní. Proto také jakákoliv snaha zvýšit efektivitu nutně znamenala uvolnění podmínek pro svobodu. Pod pojmem regulace zde rozumíme překážky vstupu na trh a účasti jednotlivců na svobodné směně, a to v oblasti úvěru, práce a obchodu. Gwartney (2005) píše, že z důvodů obtíží vznikajících při objektivním měření bylo do této položky zahrnuto více subkomponent. Tyto komponenty jsou navíc získávány převážně dotazníkovými metodami a zpracovávány specializovanými institucemi. V regulaci úvěru Fraser Institut zkoumá podmínky fungování a vlastnictví bank a poskytování úvěru, kdy čím větší je soukromé vlastnictví bank doplněné i o možnost zahraničního vlastnictví, tím lépe pro svobodu. V pozadí stojí úvaha, že čím více je bankovní sektor v soukromých rukou a čím více je umožněna konkurence zahraničních subjektů, tím

⁴⁴ Díky snaze o mezinárodní srovnání tak indexy někdy nepřihlízejí k národním specifikům.

je větší prostor pro distribuci úvěru. V ČR je tento ukazatel významný díky bankovnímu způsobu financování podniků. Regulace trhu práce se týká svobody rozhodování zaměstnanců a zaměstnavatelů a lepšího hodnocení země dosahuje při stanovování tržních mezd, snazších podmínkách najímání a propouštění nebo nižších výhodách nezaměstnanosti. Regulace podnikání se zaměřuje na regulační bariéry a byrokratické procedury omezující konkurenci. Většího skóre je dosahováno při determinaci cen tržním mechanismem a omezení aktivit omezujících vstup do odvětví a zvyšujících náklady produkce.

Úvěr

Jak jsme zmínili výše, hned v roce 1990 vznikla ČNB, která jako centrální banka má za úkol provádět dohled nad činností komerčních bank. Před rokem 1990 v bankovním sektoru působily SBČS a 3 specializované státní banky.⁴⁵ ČNB začala vydávat licence pro provozování bank v roce 1990, pro pobočky zahraničních bank však až v roce 1992, kdy začal platit zákon o bankách. Poměrně benevolentní přístup k vydávání licencí vedl k rychlému nárůstu počtu bank (Světová banka, 1999, str. 107). Prudký nárůst bank nicméně nebyl jednoznačně pozitivní a do konce roku 1997 jich 11 skončilo v nucené správě.

Tabulka č. 6 Počet bank podle rozhodující účasti, data vždy k 31. 12.

rok	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
domácí	9	20	26	34	34	32	30	26	20
zahraniční	0	4	11	18	21	23	23	24	25
celkem	9	24	37	52	55	55	53	50	45
rok	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	1999
domácí	15	14	12	11	9	9	9	9	15
zahraniční	27	26	26	26	26	26	27	28	27
celkem	42	40	38	37	35	35	36	37	42

Zdroj: http://www.cnb.cz/www.cnb.cz/cz/dohled_fin_trh/bankovni_dohled/bankovni_sektor/zakl_uk_bank_sekt/ukazatele_tab01.html

Počet zahraničních bank začal převažovat nad domácími od roku 1998. Pro tuto změnu byla důležitá privatizace největších bank, České spořitelny, Komerční banky a IPB, které zároveň měly na trhu velký podíl a dostaly se do rukou zahraničních vlastníků.⁴⁶

⁴⁵ Česká spořitelna, Československá obchodní banka a Živnobanka. V roce 1990 byly komerční služby SBČS rozděleny mezi nové banky Komerční banku a Investiční banku, z které se po spojení s poštovním spojením stala IPB. (viz. WB, 107).

⁴⁶ Blíže viz. Světová banka (1999) str. 114.

Z hlediska úvěru, kromě podmínek pro jeho alokaci, je rovněž důležitá jeho struktura. Podle zprávy ČNB o bankovním dohledu úvěry podnikatelské sféře vzrostly mezi lety 1994 a 2004 z 71 % na 88 %.⁴⁷ Během období tedy došlo k poklesu úvěrů čerpaných vládou.

Trh práce

V roce 1989 byl trh práce značně regulován hlavně všeobecnou pracovní povinností a rozhodováním vládních orgánů o vzniku pracovního poměru. Tento stav bylo potřeba napravit a stanovit pravidla, která by umožnila přizpůsobit trh práce novým podmínkám. V ČR sice zůstává v platnosti zákoník práce č. 65/1965 Sb., byla však zrušena všeobecná pracovní povinnost a najímání a propouštění pracovníků se ustanovuje pomocí vzájemné smlouvy. Podle studie světové banky *„státní zásahy při stanovování mezd jsou minimální a pravděpodobně nepředstavují závažnou překážku kvalitního fungování trhu práce.“* (Světová banka, 1999, str. 81), za omezující efektivitu však považuje stanovení délky pracovní doby.

Minimální mzda byla v ČSR zavedena v roce 1991 a během 14 změn se zvýšila z 2000 na 7955 Kč.⁴⁸ Její dopad je díky růstu reálných mezd i díky navyšování jejich sazeb proměnlivý. Svaz průmyslu a obchodu odhaduje dopad minimální mzdy pro rok 2006 na 2-3 %.⁴⁹

Mezi lety 1991–1996 byla v ČSR a ČR prováděna mzdová regulace, která se soustředila na růst mzdových nákladů v podnicích. Světová banka píše, že *„po většinu období se takto politika vztahovala pouze na rozsáhlý státní sektor, i když v roce 1993 vláda rozšířila jeho uplatňování na všechny podniky s více než 25 zaměstnanci“* (Světová banka, 1999, str. 82).

Regulace obchodu

Jak jsme uvedli výše, tak podle údajů MFČR v současnosti podléhá cenové kontrole přibližně 5-6 % HDP. Pravidla pro vznik podnikání jsou stanovena Obchodním zákoníkem č. 513/1991 Sb, který stanovuje podmínky, které musí jednotlivci splňovat. Ukazatele Fraser Institutu v této oblasti jsou založeny na dotazníkových metodách a ukazatel snadnosti založení podnikání se snížil od roku 1995 z 6,0 na 3,8 v roce 2003, stejně tak jako administrativní překážky z 7,8 v roce 2000 na 2,8 v roce 2003.

---

⁴⁷ Vlastní výpočty. Do vládního sektoru jsou v roce 1994 zahrnut i úvěry veřejnému sektoru. http://www.cnb.cz/www.cnb.cz/cz/dohled_fin_trh/bankovni_dohled/bankovni_sektor/analyticke_pub/index.html a zprávy 1996 a 2004.

⁴⁸ <http://www.mpsv.cz/cs/871>.

⁴⁹ <http://www.spcr.cz/cz/dynamic/article.php?artid=617>.

Podle pramenů MPO však počet živnostenských oprávnění každoročně roste (koncesovaných, vázaných, řemeslných i volných) a stejně tak počet podnikatelů na tisíc osob.⁵⁰

Jako ukazatel regulace obchodu můžeme také považovat studii světová banka s názvem *Doing business*.⁵¹ Tento projekt poukazuje na náklady regulace podnikání a specifické regulace které pomáhají nebo zabraňují investicím, produktivitě a růstu. Data této studie jsou zpracovávána na roční bázi. Dostupná jsou od roku 2003 a tudíž příliš krátká pro náš účel.⁵²

U EFW indexu došlo mezi lety 1995 – 2003 k zlepšení z hodnoty 5,4 na 6,0, přičemž z 5,7 na 8,0 si polepšila složka regulace úvěru, kdežto trh práce zaznamenal zhoršení z 5,0 na 4,9 a regulace obchodu z 5,4 na 5,2. Index IEF zaznamenal mezi lety 1995–2005 rovněž zhoršení a to z 1 na 3.⁵³

---

⁵⁰ http://www.businessinfo.cz/files/2005/060223_tabulky_ZP_k_311205.pdf.

⁵¹ <http://www.doingbusiness.org/>.

⁵² Považujeme je za velmi užitečná pro mezinárodní srovnání.

⁵³ Vývoj v oblasti regulace obchodu je poměrně arbitrární a do značné míry závisí na zvolených hodnotících kritériích. Do hodnocení bývají zařazována objektivizovaná fakta jako např. čas potřebný pro zaregistrování firmy, poplatky úřadům spojené se založením, apod. nebo subjektivní hodnocení respondentů nebo obojí.

4. ZHODNOCENÍ SOUČASNÉHO STAVU V DANÉ PROBLEMATICE

V současné době jsou již v ČR ustanoveny důležité institucionální podmínky pro fungování tržní ekonomiky, cesta směrem k větší ekonomické svobodě je však v mnoha oblastech stále otevřená.

Vládá ČR spotřebovává přibližně 31 % celkové spotřeby a prostřednictvím sociálních dávek přerozděluje 18 % HDP. V poslední letech také dochází k navyšování deficitů veřejných financí, což by mohlo do budoucna mít negativní dopady. Sazby daní fyzických osob jsou nyní v nejnižším pásmu 15 % a v nejvyšším 32 % uplatňující se od příjmu 331 200 Kč. Daň právnickým osobám činí 24 %.

V oblasti měny ČR, resp. politika ČNB dosahuje stabilních nízkých hodnot inflace a existuje směnitelnost měny. S plánovaným vstupem do eurozóny by monetární politika měla podléhat Evropské centrální bance a ČR by přijala Euro. V ekonomice stále zůstává 5-6 % HDP s regulovanými cenami.

Se vstupem ČR do EU došlo k přičlenění k celní unii a nárůstu zahraničního obchodu. Objem zboží, na které jsou uplatňována cla se tak snížil. Průměrná výše cel a mimotržních bariér je díky členství ve WTO poměrně nízká.

V bankovním sektoru nyní existuje 37 komerčních bank, které poskytují 88 % úvěrů soukromému sektoru. Situaci zde tak můžeme považovat za konkurenční. Na trhu práce existují regulace v podobě minimální mzdy (7955 Kč) i významného vlivu odborů. Zákoník práce upravující podmínky pracovních vztahů stanovuje i četné regulace. I přes pokles subjektivního hodnocení podnikatelů situace v podnikání, vyplývající z hodnot IEF indexu (zjišťované z Global Competitiveness Report) každoročně roste počet vydaných živnostenských oprávnění i počet podnikatelů na tisíc osob.

Celkový EFW index v posledním publikovaném roce 2003 zaznamenává hodnotu 6,8 z 10 a IEF index v roce 2005 2,31.

5. ZÁVĚR

V první části jsme se věnovali vazbě ekonomické svobody na efektivní využívání zdrojů. Vymezili jsme ekonomickou svobodu podle definic Heritage Foundations a Fraser Institutu a podle klasifikace indexu ekonomické svobody (EFW) publikované Fraser Institutem jsme analyzovali dále počáteční stav a vývoj ekonomické svobody v ČR.

Druhá část se věnuje analýze počátečního stavu. Vyplývá z ní, že ve sledovaných oblastech podléhala ekonomika ČSSR významným regulacím omezujících ekonomickou svobodu. Téměř veškerý majetek byl ve vlastnictví státu, ceny byly regulovány, obchodování s devizami bylo zakázáno, zahraniční obchod se většinou soustředil na tzv. měkké trhy zemí RVHP, zákonem byla nařízena všeobecná pracovní povinnost, podniky byly řízeny příkazem státních orgánů. V této situaci záviselo využívání zdrojů do značné míry na rozhodnutí státní moci, přičemž samotné rozhodování bylo ztíženo neexistencí cenových informací o relativní vzácnosti.

Po revoluci v roce 1989 tak nastává nutná liberalizace vztahů. V průběhu sledovaného období došlo v obecné rovině k uzákonění soukromého vlastnictví, navrácení většiny majetku do soukromých rukou a demonopolizaci hospodářství, cenové liberalizaci, zavedení vnitřní i vnější směnitelnosti české koruny, liberalizaci zahraničního obchodu, zavedení konkurence do bankovního sektoru, uvolnění trhu práce i umožnění soukromého podnikání. Můžeme říci, že se v procesu transformace byly vytvořeny institucionální podmínky pro fungování tržní ekonomiky a prostředí je liberalizovalo. Rovněž i podle indexů ekonomické svobody došlo k posunu směrem k svobodnější ekonomice. Přesto zde zůstává prostor pro hospodářskou politiku ke zlepšování podmínek tržního prostředí.

V obecném rámci můžeme provedené změny považovat za cestu směrem k intenzivnějšímu využívání zdrojů a vytvoření podmínek pro fungující ekonomický systém schopný dosahovat ekonomického růstu.

6. POUŽITÁ LITERATURA

BARRO, R. J.: *Economic Growth in a Cross Section of Countries*, The Quarterly Journal of Economic, Vol. 106, 1991.

CALVO, G. A. – KUMAR, S. M.: *Finanční trhy a zprostředkování*, IMF, 1993, in: JONÁŠ, J., BULÍŘ, A. (ed.): *Ekonomie reformy, vybrané stati o přechodu k tržní ekonomice*, Management press, Praha, 1995, ISBN 80-85603-84-5.

DLOUHÝ, V.: *Situace české ekonomiky*, CEP, 2002, in: <http://cepin.cz/cze/prednaska.php?ID=113&PHPSESSID=81606d0c094934716161342a0a7a3f5a>.

DOBEŠOVÁ, D.: *Strukturální změny a jejich účinky na vybraná odvětví*, in ONDRČKA, P.: *Specifika transformačního procesu ČR*, ESF MU, Brno, 2002, ISBN 80-210-268-6.

DYBA, K.: *Měříme inflaci správně?*, CEP, 2001, in: <http://www.cepin.cz/cze/prednaska.php?ID=189&PHPSESSID=81606d0c094934716161342a0a7a3f5a>.

FRIEDMANOVI, M. a R.: *Svoboda volby*, Liberální institut, Praha, 1992, ISBN 80-85467-85-2.

FUCHS, K.: *Místo privatizace v procesu transformace*, in ONDRČKA, P.: *Specifika transformačního procesu ČR*, ESF MU, Brno, 2002, ISBN 80-210-268-6.

GWARTNEY, J. – LAWSON, R. – GARTZKE, E.: *Economic Freedom of the World 2005 Annual Report*, The Fraser Institute, 2005, ISBN 0-88975-222-2 (2005 issue). in: <http://www.freetheworld.org/>.

HAYEK, F. A. von: *The Use of Knowledge in Society*, The American Economic Review, 1945.

HOLMAN, R.: *Transformace české ekonomiky v komparaci s dalšími zeměmi střední Evropy*, Centrum pro ekonomiku a politiku, Praha, 2000 ISBN 80-902795-6-2.

CHAND, S. K. – LORIE, H. R.: *Fiskální politika*, IMF, 1992, in: JONÁŠ, J., BULÍŘ, A. (ed.): *Ekonomie reformy, vybrané stati o přechodu k tržní ekonomice*, Management press, Praha, 1995, ISBN 80-85603-84-5.

JANÁČEK, K.: *Několik úvah nad vývojem české ekonomiky v uplynulých deseti letech*, CEP, 2002, in: <http://cepin.cz/cze/prednaska.php?ID=111&PHPSESSID=81606d0c094934716161342a0a7a3f5a>.

JÍLEK, J.: *Věrohodnost a dostupnost statistických informací v období ekonomické transformace*, in ŠVEJNAR, J. a kolektiv autorů: *Česká republika a ekonomická transformace ve střední a východní Evropě*, Akademia, Praha, 1997, ISBN 80-200-0568-4.

KIRZNER, I.: *Jak fungují trhy, Liberální institut*, Praha, 1998, ISBN 80-900626-6-0.

KLAUS, V.: *Ekonomická teorie a realita transformačních procesů*, Management Press, Praha, 1995, ISBN 80-85943-05-0.

MILES, M. A. – HOLMES, K. R. – O`GRADY, M. A.: *2006 Index of economic freedom*, The Heritage Foundations, 2006, ISBN: 0-89195-271-3.

MLČOCH, L.: *Institucionální ekonomie*, Karolinum, Praha, 1996, ISBN 80-7184-270-2. in: <http://www.heritage.org/research/features/index/downloads.cfm>.

ROTHBARD, M.: *Man, Economy, State with Power & Market*, Mises Institut, on-line edition, 2004, in: www.mises.org.

SVĚTOVÁ BANKA: *Česká republika na cestě ke vstupu do EU.2. díl, Hlavní zpráva*, Praha, CERGE, 1999, ISBN 80-86286-31-2.

ŠÍMA, J. – GWARTNEY, J. – LAWSON, R.: *Svoboda a hospodářský růst*, Hospodářské noviny, 4.7.1997, in: <http://www.libinst.cz/clanky.php?id=267>.

ŠVARCOVÁ, J.: *Stav a problémy privatizace v ČR*, in ONDRČKA, P.: *Specifika transformačního procesu ČR*, ESF MU, Brno, 2002, ISBN 80-210-268-6.

ŠVEJNAR, J. a kolektiv autorů: *Česká republika a ekonomická transformace ve střední a východní Evropě*, Akademia, Praha, 1997, ISBN 80-200-0568-4.

ZAKARIA, F.: *Budoucnost svobody : neliberální demokracie v USA i ve světě*, Akademia, Praha, 2005.

ZBOŘILOVÁ, H. – ŽÍDEK, L.: *Washingtonský konsensus v české ekonomické praxi 90. let*, Centrum výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky, working paper č. 6/2005, ISSN 1801-4496.

ŽÍDEK, L.: *Česká ekonomika v 90. letech*, ESF MU, Brno, 2004, ISBN 80-210-3551-X.

Internetové zdroje:

www.cepin.cz

www.cnb.cz

www.czso.cz

www.mfcr.cz

www.mpsv.cz

www.freetheworld.org

www.heritage.org

www.imf.org

V roce 2005 vyšlo:

WP č. 1/2005

Petr Chmelík: Vliv institucí přímé demokracie na hospodářskou politiku ve světle empirického výzkumu

WP č. 2/2005

Martin Kvizda – Jindřiška Šedová: Privatizace a akciové společnosti – k některým institucionálním aspektům konkurenceschopnosti české ekonomiky

WP č. 3/2005

Jaroslav Rektourek: Přístup k inovacím v České republice. Současný stav a možné směry zlepšení.

WP č. 4/2005

Milan Víturka – Vladimír Žítek – Petr Tonev: Regionální předpoklady rozvoje inovací

WP č. 5/2005

Veronika Bachanová: Analýza kvality regulace České republiky

WP č. 6/2005

Hana Zbořilová – Libor Žídek: Washingtonský konsenzus v české ekonomické praxi 90. let

WP č. 7/2005

Osvald Vašíček and Karel Musil: The Czech Economy with Inflation Targeting Represented by DSGE Model: Analysis of Behaviour

WP č. 8/2005

Zdeněk Tomeš: Je stárnutí populace výzvou pro hospodářskou politiku?

WP č. 9/2005

Ladislav Blažek – Klára Doležalová – Alena Klapalová: Společenská odpovědnost podniků

WP č. 10/2005

Ladislav Blažek – Alena Klapalová: Vztahy podniku se zákazníkem

WP č. 11/2005

Ladislav Blažek – Klára Doležalová – Alena Klapalová – Ladislav Šiška: Metodická východiska zkoumání a řízení inovační výkonnosti podniku

WP č. 12/2005

Ladislav Blažek – Radomír Kučera: Vztahy podniku k vlastníkům

WP č. 13/2005

Eva Kubátová: Analýza dodavatelských vztahů v kontextu inovací

WP č. 14/2005

Ladislav Šiška: Možnosti měření a řízení efektivnosti a úspěšnosti podniku

V roce 2006 vyšlo:

WP č. 1/2006

Tomáš Otáhal: Je úplatkářství dobrá cesta k efektivnějšímu vymáhání práva?

WP č. 2/2006

Pavel Breinek: Vybrané institucionální aspekty ekonomické výkonnosti

WP č. 3/2006

Jindřich Marval: Daňová kvóta v ČR

WP č. 4/2006

Zdeněk Tomeš – Daniel Němec: Demografický vývoj ČR 1990-2005

WP č. 5/2006

Michal Beneš: Konkurenceschopnost a konkurenční výhoda

WP č. 6/2006

Veronika Bachanová: Regulace a deregulace v ČR v období 1990-2005

WP č. 7/2006

Petr Musil: Tendence na českém trhu práce v období transformace

WP č. 8/2006

Zuzana Hrdličková: Vliv sociální politiky na konkurenceschopnost české ekonomiky

WP č. 9/2006

Pavína Balcarová – Michal Beneš: Metodologie měření a hodnocení makroekonomické konkurenceschopnosti

WP č. 10/2006

Miroslav Hloušek: Czech Business Cycle Stylized Facts

WP č. 11/2006

Jitka Doležalová: Vliv politiky na konkurenceschopnost České republiky

WP č. 12/2006

Martin Chromec: Dlouhodobé efekty monetární politiky: může ČNB ovlivnit ekonomický růst?

WP č. 13/2006

Tomáš Paleta: Strukturální změny české ekonomiky ve světle privatizace a podpory malého a středního podnikání

WP č. 14/2006

Tomáš Otáhal: Vývoj korupce v ČR v období transformace

WP č. 15/2006

Jan Jonáš: Ekonomická svoboda a konkurenční schopnost české ekonomiky